

УДК 339.727.22.24:336.228.3

І.М. Авраменко, к.е.н., доцент,
О.І. Авраменко, асистент,
О.О. Ятченко, студент,
Кременчуцький державний політехнічний
університет ім. Михайла Остроградського

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Для країн пострадянського періоду останнім часом інвестиції зарубіжних країн стали відігравати значну роль в економіці. Економічна ситуація, яка склалась зараз в Україні, дуже складна. Серед сукупності причин, що сприяли економічній кризі та утримують перехід України на траєкторію економічного зростання, чи не найголовнішою є низька інвестиційна активність. Без надійних капіталовкладень неможливо забезпечити створення і впровадження новітніх технологій, систем сучасної організації та управління товаровиробництвом і збутом продукції, розвиток ринкової інфраструктури, інформатизацію суспільства тощо.

Метою статті є дослідження правових засад функціонування системи державного регулювання іноземних інвестицій в Україні та визначення податкових пільг в галузі зовнішньоекономічних зв'язків.

Ефективне функціонування економіки країни, що орієнтується на інтеграційні процеси, потребує розроблення відповідної системи оподаткування зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Тому, як справедливо зауважує Сіденко В.Р., сучасні податкові реформи необхідні, мають набирати нового змісту й сприяти формуванню ефективної системи регулювання ЗЕД, яка враховувала б особливості соціально-економічного розвитку України, стан реформування економіки, рівень конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, його інвестиційні та інноваційні можливості [1, с. 38]. Ефективне використання податків як важливого інструменту державного регулювання ЗЕД неможливе без з'ясування їхньої суті, функцій та принципів оподаткування.

Д. Міль вважав, що одним із найважливіших важелів впливу держави на інвестиції є оподаткування, яке зумовлює підвищення цін і звужує попит. Якби можна було відокремити споживання від інвестицій, то податок на споживчі товари був би бажанішим, ніж податок на доходи. Але оскільки цього зробити не можна, не зруйнувавши основи інвестування, необхідно шукати інших шляхів поповнення бюджету, наприклад використовуючи прогресивне оподаткування надмірних нетрудових доходів (ренти, процента тощо) [2, с. 42]. Юрій С.І., аналізуючи дієвість податкової політики, зауважує, що через зміну обсягів податкових надходжень, форм оподаткування, обсягів ставок і тарифів держава впливає на зростання чи спад господарської активності. Використовуючи певні податкові пільги, держава регулює пропорції, змінює структуру національної економіки [3, с. 49].

На сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України важливу роль у зміцненні конкурентоспроможності вітчизняної економіки, її інноваційному відновленні, утвердженні сприятливого інвестиційного й підприємницького клімату має відігравати політика державного регулювання ЗЕД, інституційною основою якої виступають система нормативно-правових джерел і сукупність органів, що виконують функції зі створення, реалізації та контролю виконання нормативно-правових актів.

Загалом в Україні діє приблизно 100 законодавчих і нормативних актів, які регулюють інвестиційну діяльність. Основною перешкодою для інвестора є нестабільність законодавства та його мінливість; велика кількість правових актів, які регулюють інвестиційну діяльність, їх неузгодженість. Інвестори через невпорядкованість правових норм не бажають вкладати кошти в економіку України, яка має значні перспективи економічного росту. Але в різних країнах можуть існувати юридичні проблеми для іноземних інвесторів, при розміщенні їх капіталу та повернення його з одержаним доходом, включаючи особливості оподаткування. У зв'язку з цим іноземному інвестору слід ґрунтовно вивчити законодавчу та нормативну базу країни, куди вкладатимуться кошти.

Ефективне інвестування в економіку країни потребує розроблення відповідної системи оподаткування ЗЕД, яка адаптована до вимог інтеграції. Саме від її якості й дієвості залежатиме рівень ефективності усієї системи державного регулювання ЗЕД.

З огляду на це є доцільним дослідження досвіду економічно розвинутих країн на сучасних підходах до оподаткування. Це має бути корисним для України при розробці податкових підходів, наближених до класичного уявлення, визначення податкових пільг для покращення відносин з іноземними інвесторами та збільшення іноземних інвестицій. Світова практика переконує, що без широкого залучення іноземного капіталу неможливо провести структурну перебудову економіки, скоротити технічну та технологічну відсталість народного господарства, домогтися конкурентоздатності вітчизняної продукції на світовому ринку.

Особливе місце в системі державного інвестування посідають об'єкти виробничої інфраструктури (транспорт і транспортне господарство, лінії електропередач, засоби передавання та опрацювання інформації тощо). Крім цього значні державні вкладення роблять у соціальну сферу (будівництво об'єктів охорони здоров'я, освіти, культури та інше). Після визначення джерел фінансування вибирають інструменти залучення капіталу і визначають тип фінансування. Вибір найсприятливішого способу забезпечує інвестору економію інвестиційних ресурсів та запобігає втратам на усіх стадіях життєвого циклу інвестицій. Відповідно до Закону України «Про режим іноземного інвестування» іноземні інвестиції – це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [4]. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України в розрізі найбільших країн-інвесторів вміщено в табл. 1. [5, с. 45-56].

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в економіку України станом на 01.01.2007 р.

Країна	Обсяг прямих інвестицій, млн. дол.	Країна	Обсяг прямих інвестицій, млн. дол.
Всього	21186,0	Російська Федерація	980,8
Німеччина	5620,7	Франція	826,8
Кіпр	3011,7	Віргінські острови	808,3
Австрія	1600,8	Швейцарія	504,9
Велика Британія	1557,2	Польща	366,0
Нідерланди	1493,0	Угорщина	364,5
США	1418,0	Інші країни	2633,3

Нами було проаналізовано обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в економіку України. Їх загальний обсяг станом на 1 січня 2007 р. дорівнював 21186,0 млн. дол. Інвестиції надійшли зі 119 країн світу, при цьому на 10 з них припадає 84,1 % їх загального обсягу. До десятки найбільших країн – інвесторів входять: Німеччина - 5620,7 млн. дол., Кіпр - 3011,7 млн. дол., Австрія - 1600,8 млн. дол., Велика Британія - 1557,2 млн. дол., Нідерланди - 1493,0 млн. дол., США - 1418,0 млн. дол., Франція - 826,8 млн. дол., Віргінські острови - 808,3 млн. дол. та Швейцарія - 504,9 млн. дол. Кошти залучаються з багатьох країн, від багатьох інвесторів і розподіляються між багатьма секторами та регіонами, тому їхня ефективність у сприянні запровадженню ринкових реформ та прискоренні економічного зростання буде особливо високою. Крім того, диверсифікація іноземних інвестицій захищає країну, дозволяє їй уникнути залежності від незначної групи інвесторів [6, с. 33].

Податкова політика держави вважається одним із найвагоміших напрямків регулювання інвестиційної діяльності. Важлива роль в активізації інвестиційної діяльності засобами податкової політики належить загальному рівню оподаткування та ставкам окремих податків, які формують обсяги прибутків господарюючих суб'єктів. Стратегічною метою податкової політики є створення стабільної податкової системи, яка забезпечувала б достатній обсяг надходжень до бюджетів усіх рівнів, ефективне функціонування економіки, створення умов для подальшого інтегрування України до світової економіки.

Головною формою вияву податкової політики у сфері ЗЕД є система оподаткування експортно-імпортних операцій, яка складається із встановлених видів податків та обов'язкових платежів. Оптимізацію такої системи оподаткування треба здійснювати згідно з законами України, що надаються суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, які відповідають таким критеріям:

- експорт перевищує імпорт за фінансовий рік;
- обсяг експорту становить не менше 5% від обсягу реалізованих за фінансовий рік товарів;
- стабільна реалізація наукових товарів, а також товарів, в яких частина доданої вартості становить не менше 30%;
- зазначеним суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності надаються пільги по амортизації основних виробничих фондів у вигляді:
- пільгових норм амортизації основних фондів, створених за рахунок нових інвестицій, що використовуються для виробництва експортних товарів;

- норм амортизації на імпортне обладнання, яке використовується для виробництва експортних товарів, не менше ніж ті, що встановлені в країні походження такого обладнання.

Зазначені пільги застосовуються Міністерством зовнішньоекономічних зв'язків України за поданням суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. При цьому Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків приймає відповідне рішення, яке є обов'язковим для державних фінансових та податкових органів України. Пальма першості у розвитку ЗЕД належить митно-тарифному регулюванню, при якому мито має переважно фіскальний характер з метою поповнення державної скарбниці. Україна ж самостійно здійснює митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності на своїй території, а митну політику України визначає Верховна Рада України.

При сплаті мита в Україні встановлена розгалужена система пільг. Так, від оплати мита повністю звільняються:

- транспортні засоби, що здійснюють регулярні міжнародні перевезення вантажів, багажу та пасажирів, а також предмети матеріально-технічного постачання і спорядження палива, продовольство та інше майно, необхідне для їх нормальної роботи під час перебування у дорозі, в пунктах проміжної зупинки або придбанні за кордоном у зв'язку з ліквідацією аварії (поломки) транспортних засобів;
- предмети матеріально-технічного постачання та спорядження палива, сировини для промислової переробки, продовольство та інше майно, вивозиться за межі митної території України для забезпечення виробничої діяльності суден, які ведуть морський промисел, а також продукція їх промислу, що ввозиться на територію України;
- валюта України, іноземна валюта та цінні папери;
- товари та інші предмети, що підлягають оберненню у власність держави у випадках, передбачених законами України;
- товари та інші предмети, що в результаті їх пошкодження до проходження митного кордону стали непридатними для використання їх як виробів або матеріалів;
- товари та предмети, що знову ввозяться на митну територію України, і походять з іншої території, які були обкладені митом при первісному ввезенні на митну територію України та тимчасово вивозилися за її межі;
- товари та інші предмети, що знову вивозяться за межі митної території України і походять з цієї території, які були обкладені митом при первісному вивезенні за межі митної території України та тимчасово ввозилися на цю територію;
- інші товари та предмети, що визначаються законами України.

Згідно законів України можуть бути встановлені пільги по сплаті мита у вигляді:

- зниження ставок мита;
- безмитного ввезення та вивезення товарів зі спеціальних митних зон;
- установа преференції, щодо ставок Єдиного митного тарифу України.

Важливим інструментом фінансового регулювання ЗЕД виступає акцизний збір, який є досить дієвим інструментом зовнішньоекономічної політики держави. ПДВ на основі принципу призначення передбачає його стягнення із товарів, які ввозяться в країну, або відшкодування при їх вивозі за межі країни. За такої системи оподаткування ПДВ у експортера відсутні стимули знижувати митну вартість експорту, оскільки він не оподатковується. У імпортера обсяги стягненого ПДВ залежать від митної вартості товару, і це може викликати в них зацікавленість в її зниженні.

Слід зазначити, що у відповідності до податкового законодавства України не підлягають обкладенню податком на додану вартість та акцизним збором:

- транспортні засоби, що використовуються для міжнародних перевезень пасажирів та вантажів;
- професійне обладнання, майно та інструменти, що належать іноземним юридичним особам і необхідні для надання послуг або виконання робіт ними на території України;
- зразки товарів, якщо вони залишаються власністю іноземних юридичних осіб та їх використання на території України не має комерційного характеру.

Інші товари, які ввозяться на територію України та входять до переліку, що затверджений Верховною Радою України обкладаються акцизним збором за ставками. Потенційні інвестори потребують сприятливого інвестиційного клімату, відповідної законодавчо-нормативної бази, формування європейського та ринкового менталітету населення. Ці чинники необхідно запроваджувати в дію не поступово, а швидко. Лише в цьому випадку можна простежити помітні результати на шляху трансформації економіки України.

Податкова політика держави має сприяти покращенню інвестиційного клімату в Україні через:

- зниження податкового навантаження шляхом скорочення переліку податків, зборів (обов'язкових платежів);

- розширення бази оподаткування шляхом скасування пільг, які безпосередньо не пов'язані з інноваційною та інвестиційною діяльністю;
- запровадження механізму декларування податкових пільг суб'єктам – платникам податків;
- запровадження оподаткування нерухомості;
- стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств з удосконаленням умов оподаткування, що стимулюють поновлення основних виробничих фондів та розвиток малого бізнесу;
- підвищення рівня сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);
- недопущення подвійного оподаткування нерезидентів.

В Україні мають бути розроблені свої власні механізми державного регулювання не лише економікою в цілому, а й інвестиційною діяльністю зокрема, які б об'єднували окремо взяті механізми світового економічного надання та вітчизняну специфіку. Потрібно створити сприятливі умови для розвитку вітчизняного товаровиробника шляхом удосконалення спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва, зменшення податкового навантаження, упорядкування регуляторних і контролюючих функцій державних органів, регулювання цін на енергоносії і товари першої необхідності, а також забезпечення стабільності нормативно-правових засад у процесі діяльності суб'єктів господарювання. Це сприятиме економічному зростанню з урахуванням досягнень сучасної науки, досвіду розвинених країн та країн, що розвиваються.

Література

1. Сиденко В.Р. Внешнеэкономическая деятельность: проблемы системной трансформации при переходе к рынку. – К.: Институт мировой экономики и международных отношений НАН Украины. – 1998. – 38 с.
2. Титаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 160 с.
3. Юрій С.І., Бескид Й.М. Бюджетна система України. – К.: НІОС. – 2000. – С. 49.
4. Закон України «Про режим іноземного інвестування» №94/96 – ВР від 19.03.96.
5. Соціально-економічне становище України за 2006 р. / Державний комітет статистики України. – К., 2007.- 410 с.
6. Ширмер Я. Прямі зовнішні інвестиції та економічне зростання // Економіст. – 2000. - №3. – С. 33.

УДК 330.322.012

А.А. Ефремова, асистент, Г.Н. Фурса, студент,
Крымский экономический институт «КНЭУ им. Вадима Гетьмана»

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Проблемы инвестиций всегда занимали центральное место в экономической науке. Это связано с тем, что инвестирование является базовым процессом расширенного воспроизводства и решением современных проблем отечественной экономики, влияющим на социально-политическое положение страны. Высокий уровень инвестиционной привлекательности гарантирует стабильное поступление инвестиций в страну, что обеспечивает дополнительные поступления в бюджет государства и социальную стабильность в стране.

Современная ситуация в Украине существенным образом усложняет инвестиционную деятельность. Поэтому инвестиционная привлекательность предприятий и страны в целом является основной проблемой для углубленного теоретического исследования процессов привлечения инвестиций как на макро-, так и на микро- уровне. Дедиков А.И. исследовал проблемы инвестирования экономики, процессы воспроизводства инвестиций в хозяйственном комплексе Украины, раскрыл содержание инвестиционного процесса [1, с. 41]. У. Шарп и А. Бэйли подробно рассмотрели цели и инструменты финансирования, описали типы ценных бумаг и фондовых рынков, отразили теорию и практику их функционирования, рассмотрели методы управления инвестициями и проблемы глобализации инвестирования [2, с. 18-26]. Л. Гитман освещал глобальные аспекты инвестиционной деятельности, роль инвестирования в экономике, стратегии и средства достижения инвестиционных целей [3, с. 200]. Андриющенко исследовал инвестиционный климат в Украине [4, с. 86]. Но необходимо отметить, что вопрос инвестиционной привлекательности и пути ее повышения остается открытым.

Целью статьи является исследование экономической среды и анализ инвестиционной привлекательности Украины.